

KATARZYNA ZAJDA

SIECI WSPÓŁPRACY KÓŁ GOSPODYŃ WIEJSKICH

KATARZYNA ZAJDA

Doktor, socjolog wsi, pracownik Katedry Socjologii Wsi i Miasta Uniwersytetu Łódzkiego. Jej zainteresowania koncentrują się wokół tematyki społeczności lokalnych, samorządu lokalnego, nowych metod i instrumentów jego rozwoju, organizacji pozarządowych, innowacji społecznych. Uczestniczka wielu projektów badawczych, w tym kilku międzynarodowych. Obecnie kierownik projektu „Lokalne systemy innowacji społecznych na wsi”. Autorka i współautorka kilkudziesięciu artykułów naukowych, w tym wydanych w 2020: *Traits of leaders of Rural Non-governmental Organisations...* (współautor Sławomir Pasikowski) i *The implementation of grass-roots product-oriented social innovations by non-governmental organisations...* (współautorzy: Sławomir Pasikowski oraz Agnieszka Kretek-Kamińska). ORCID: 0000-0001-5568-3644.

WPROWADZENIE

Aktywność społeczna kobiet zamieszkujących wieś jest bardzo zróżnicowana. Przejawia się między innymi w organizacjach tradycyjnych, na trwałe wpisanych w historię wsi, do których należą koła gospodyń wiejskich (KGW) tworzone już w latach sześćdziesiątych XIX wieku jako organizacje pomocnicze dla kółek rolniczych. W tamtym okresie ich celem było świadczenie różnorodnych usług na rzecz mieszkańców wsi: od opieki nad dziećmi w czasie żniw po edukację dotyczącą organizacji pracy w gospodarstwie domowym i rolnym¹. W czasach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej organizacje te pomagały między innymi w zdobywaniu trudno dostępnych dóbr (słynny przykład sznurka do snopowiązałek), świadczyły usługi związane z kulturą lokalną – prowadziły zespoły muzyczne, taneczne, teatralne, uczyły rękodzieła itp. Początek transformacji społeczno-gospodarczej splótł się z ich kryzysem i wiele z nich zlikwidowano. Renesans KGW rozpoczął się w XXI wieku, również za sprawą większej dostępności środków finansowych, które mogły zostać przeznaczone na realizację celów statutowych (czasami niewielkich, ale w skali małych wiejskich społeczności znaczących). Cele te są zróżnicowane – obejmują zarówno zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, jak i szeroko rozumiane działania na rzecz rozwiązywania problemów

¹ J. Sawicka, *Koła gospodyń wiejskich jako społeczno-zawodowa organizacja kobiet*, „Wieś i Rolnictwo” 2(91)/1996, s. 75–88.

społecznych mieszkańców wsi, w tym dezaktywizacji zawodowej kobiet wiejskich czy wykluczenia społecznego seniorów². Koła gospodyń wiejskich mogą je realizować samodzielnie lub podejmując współpracę z innymi podmiotami, zarówno lokalnymi (czyli usytuowanymi na obszarze gminy, gdzie posiadają swoje siedziby), jak i pozalokalnymi (a więc usytuowanymi poza nimi). W literaturze prezentuje się je jako organizacje silnie zakorzenione w wiejskich społecznościach, powiązane w mniejszym czy większym stopniu z różnymi lokalnymi podmiotami, wśród których wymienia się: ochotnicze straże pożarne (OSP), organizacje pozarządowe, kluby sportowe, instytucje publiczne (w tym urząd gminy, ośrodek pomocy społecznej, ośrodek kultury) oraz Kościół katolicki³. Magda Biejat i Katarzyna Wójcikowska piszą: „Koła gospodyń wiejskich mogą pochwalić się dość dużym kapitałem społecznym, mierzonym, z jednej strony, skalą współpracy z innymi instytucjami, a z drugiej – wsparciem otoczenia. 80% z nich deklaruje, że współpracuje z urządami gmin, ponad połowa wskazuje na bliskie kontakty z ochotniczymi strażami pożarnymi, a wiele spośród nich współpracuje również z innymi lokalnymi instytucjami, włączając w to gminne ośrodki kultury, parafie, LGD i szkoły”⁴. Współpraca bywa jednak rozumiana bardzo różnie. Stowarzyszenie Klon/Jawor do form współpracy organizacji pozarządowych (nie tylko KGW) z samorządem lokalnym zalicza zarówno wymianę informacji, jak i realizację wspólnych projektów⁵. W niniejszym artykule przyjęto, iż współpraca jest to działanie (sformalizowane lub niesformalizowane) wykraczające poza wymianę informacji co najmniej dwóch podmiotów na rzecz wspólnie określonych celów. Czy przy takich założeniach definicyjnych KGW rzeczywiście podejmują współpracę z wieloma podmiotami lokalnymi, a jeśli tak, to z którymi najczęściej i w jakiej formie? Czy sieci współpracy, w których uczestniczą, obejmują także podmioty usytuowane poza obszarem gminy, gdzie posiadają swoje siedziby? W celu udzielenia odpowiedzi na powyższe pytania analizie poddano wybrane rezultaty ilościowej części badań przeprowadzonych (za pomocą techniki wywiadu kwestionariuszowego) na losowej próbie 80 kół gospodyń wiejskich (usytuowanych w gminach wiejskich wszystkich województw Polski), aktywnych w rozwiązywaniu problemów społecznych ich mieszkańców⁶.

KOŁA GOSPODYŃ WIEJSKICH W SIECIACH WSPÓŁPRACY

W gminach wiejskich sieci współpracy mogą tworzyć podmioty sektora publicznego (w tym między innymi urząd gminy, ośrodek pomocy społecznej, ośrodek

² I. Matysiak, *Koła gospodyń wiejskich we współczesnych społecznościach lokalnych – próba diagnozy*, [w:] *Społeczności lokalne wobec wyzwań współczesności*, red. nauk. T. Herudziński, P. Swacha, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2016.

³ B. Chmielewska, *Kierunki aktywności Kół Gospodyń Wiejskich na przykładzie województwa mazowieckiego*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego” 1(103)/2021.

⁴ M. Biejat, K. Wójcikowska, *O roli tradycji we współczesnej działalności kół gospodyń wiejskich*, „Wieś i Rolnictwo” 1.2.(166.2)/2015, s. 102.

⁵ *Oblicza lokalności. Organizacje pozarządowe na wsi*, oprac. B. Charycka, M. Gumkowska, M. Arczewska, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2020, s. 17–18.

⁶ Badania przeprowadzono w latach 2018–2019 w losowo dobranych polskich gminach wiejskich w ramach projektu „Lokalne systemy innowacji społecznych na wsi”, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki (UMO-2015/19/D/HS6/00690, decyzja DEC-2015/19/D/HS6/00690, nr projektu 015/19/D/HS6/00690).

kultury, szkoły, biblioteki), społecznego (do którego można zaliczyć na przykład organizacje typowe dla wsi, to jest KGW, ochotnicze straże pożarne oraz organizacje pozarządowe i kluby sportowe), gospodarczego (łącznie z przedstawicielami ekonomii społecznej, jakimi są spółdzielnie socjalne), a także lokalne grupy działania (LGD) zrzeszające przedstawicieli trzech sektorów, obejmujące wsparciem obszar od kilku do kilkunastu gmin, określane mianem agencji rozwoju lokalnego. Do tych sieci mogą należeć zarówno koła gospodyń wiejskich zarejestrowane jako stowarzyszenia w Krajowym Rejestrze Sądowym, jak i te, które nabyły osobowość prawną na podstawie wpisu do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich prowadzonego przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na podstawie Ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich (Dz.U. 2018 poz. 2212).

Koła gospodyń wiejskich z jednej strony mają cechy typowe dla wiejskich organizacji pozarządowych, a więc prowadzą działalność na obszarze gminy wiejskiej lub jej części – sołectwa, czyli na skalę lokalną, i dysponują niewielkimi środkami finansowymi⁷. Z drugiej strony wyróżniają się na ich tle zakorzenieniem w wiejskich społecznościach, trwałą obecnością w ważnych wydarzeniach integrujących społeczność, takich jak dożynki, uroczystości religijne, dni gminy, i choćby z tego powodu są połączone siecią relacji z lokalnymi instytucjami publicznymi, w tym z urzędem gminy i organami gminy – wójtem i radą. Ta sieć relacji nie opiera się na partnerstwie, jeśli za takie uznajemy relacje zrównoważonej wymiany między podmiotami. Jak zauważają Wojciech Goszczyński, Ryszard Kamiński i Wojciech Knieć, partnerem dla władz lokalnych mogą stać się tylko silne organizacje pozarządowe, czyli niezależne w swoim funkcjonowaniu (również finansowo) od innych podmiotów⁸. Tymczasem w literaturze przedmiotu od lat podkreśla się uzależnienie całego wiejskiego sektora społecznego, a zatem nie tylko kół gospodyń wiejskich, od sektora publicznego. Taki stan rzeczy przez same organizacje bywa jednak oceniany różnie. Z jednej strony, na przykład, krytykują one postępowania konkursowe organizowane przez urzędy gmin na podstawie Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁹ (Dz.U. 2003 Nr 96 poz. 873), zarzucając urzędowi preferowanie od wielu lat wniosków od tych samych podmiotów oraz brak transparentnych kryteriów wyboru ofert¹⁰. Z drugiej strony, z relacji z podmiotami publicznymi są raczej zadowolone. Beata Charycka i Marta Gumkowska podkreślają: „Przedstawiciele organizacji są zadowoleni z ogólnego kształtu ich relacji z lokalnym samorządem – na szkolnej skali ocen wystawiają jej średnio «4+». Oznacza to

7 Oblicza lokalności..., dz. cyt., s. 8.

8 W. Goszczyński, R. Kamiński, W. Knieć, *Dylemat linoścoczka, czyli o profesjonalizacji autentyczności i perspektywach rozwoju organizacji pozarządowych na wsi i w małych miastach*, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich, Toruń–Warszawa 2013, s. 101–102.

9 Ustawa ta umożliwiła organizacjom pozarządowym świadczenie usług publicznych. Organy administracji publicznej mogą im zlecać realizację zadań publicznych w dwóch formach – powierzenia wykonania zadania (wówczas organizacja otrzymuje dotację w stu procentach pokrywającą jego wykonanie) oraz wsparcia (wnosi ona wtedy wkład własny, otrzymując dofinansowanie na jego realizację).

10 P. Adamiak, Z. Dworakowska, J. Herbst, J. Przewłocka, *Współpraca w obszarze kultury – samorządy, publiczne instytucje kultury, organizacje pozarządowe*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2013, s. 49–55.

pewną poprawę w stosunku do oceny wystawionej w 2015 roku”¹¹. Nie zaskakuje przy tym, iż ocena ta jest uzależniona od tego, czy organizacji udało się otrzymać wsparcie finansowe od samorządu, a do podmiotów obejmowanych przez niego patronackim wsparciem w gminach wiejskich często należą właśnie koła gospodyń wiejskich.

Problemem utrudniającym współpracę zarówno KGW, jak i innych wiejskich organizacji pozarządowych z sektorem publicznym jest nie tylko znacząca dysproporcja w zakresie zasobów pozostających w ich dyspozycji, ale również, co zauważają Magdalena Dudkiewicz i Grzegorz Makowski, niedostatek kultury współpracy, przez którą rozumieją „konfigurację wyuczonych codziennych zachowań, postaw, przekonań, wartości, rytuałów etc.”¹² Jej transparentności nie sprzyja pełnienie przez liderów organizacji pozarządowych i instytucji publicznych wielu funkcji społecznych. Nierzadkie są sytuacje, kiedy przewodnicząca koła gospodyń wiejskich jest sołtyską, a radny prezesem lokalnego klubu sportowego¹³. Może to generować powstawanie nieformalnych układów interesów i wzajemnych powiązań, stymulujących podziały na organizacje w jakimś stopniu uprzywilejowane na scenie lokalnej, tradycyjnie obejmowane wsparciem przez organy samorządu, oraz pozostałe, które tym patronatem obejmowane nie są. Do tych pierwszych należą KGW, OSP i kluby sportowe – podmioty cechujące się zakorzenieniem w społecznościach lokalnych i silniejszym powiązaniem z samorządem lokalnym, ale też różniące się między sobą bynajmniej nie tylko formą działalności. OSP są mianowicie wyłączone z sektora pozarządowego ze względu na finansowe powiązanie z sektorem publicznym – podstawę prawną ich aktywności określa między innymi Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. 1991 Nr 81 poz. 351), która reguluje źródła pozyskiwania przez nie dochodów (należą do nich między innymi środki z budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego). Podobnie z sektora pozarządowego często wyklucza się kluby sportowe ze względu na silne powiązanie z władzami lokalnymi.

Jednymi z najważniejszych organizacji wspierających koła gospodyń wiejskich (oraz inne wiejskie organizacje społeczne) są lokalne grupy działania. W Polsce zaczęły powstawać z początkiem XXI wieku, ale największy ich przyrost odnotowano po akcesji kraju do Unii Europejskiej. Jako podmioty profesjonalizowane – zatrudniające personel i dysponujące stabilnymi budżetami (przynajmniej w ramach jednego okresu programowania, to jest w perspektywie kilkuletniej), liczonymi nawet w milionach złotych – już od czasów wdrażania Pilotażowego Programu LEADER+ wspierają różne wiejskie organizacje, w tym koła gospodyń wiejskich. Przykładów tego wsparcia jest wiele: od kształcenia ustawicznego członkiń kół w zakresie rejestracji stowarzyszenia

11 B. Charycka, M. Gumkowska, *Kondycja organizacji pozarządowych 2018*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2019, s. 60.

12 M. Dudkiewicz, G. Makowski, *Współpraca między organizacjami pozarządowymi i administracją samorządową. Problemy, wyzwania i rekomendacje*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011, s. 17.

13 *ZaTRUDnienie. Problemy personelu organizacji pozarządowych z perspektywy pracowniczej*, oprac. B. Charycka, M. Gumkowska, M. Arczewska, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2020, s. 16.

i prowadzenia w jego ramach działalności gospodarczej, przez organizowanie (w ramach tak zwanych projektów współpracy) wizyt studyjnych budujących sieci relacji z podmiotami z kraju i zagranicy, po zakup strojów ludowych. W latach 2007–2013 lokalne grupy działania obejmowały wsparciem również KGW ubiegające się o środki z tak zwanych małych projektów, których zakres na przykład mógł dotyczyć organizacji imprez kulturalnych, podnoszenia jakości lokalnych produktów i usług. W okresie 2014–2020 LGD w tak zwanych projektach grantowych organizowały konkursy, w których mogły wziąć udział wszystkie lokalne organizacje pozarządowe, a zatem i KGW. Wspierały je również w ramach projektów własnych, inwestując między innymi w kompetencje społeczne ich członkiń¹⁴. Innymi słowy, lokalne grupy działania obok samorządów terytorialnych są jednymi z najważniejszych podmiotów w sieciach relacji kół gospodyń wiejskich (należy przy tym mieć na uwadze, iż nie są to podmioty lokalne, ponieważ obejmują wsparciem obszar, w skład którego wchodzi więcej niż jedna gmina).

W sieci te mogą być również włączeni przedstawiciele sektora gospodarczego, przede wszystkim jako potencjalni darczyńcy czy sponsorzy działalności kół oraz reprezentanci sektora ekonomii społecznej, jakimi są spółdzielnie socjalne. W literaturze przedmiotu kwestia tego rodzaju współpracy nie jest jednak omawiana.

ZNACZENIE SIECI WSPÓŁPRACY WEDLE KONCEPCJI NEW PUBLIC GOVERNANCE

Koła gospodyń wiejskich potencjalnie mogą zatem współpracować z wieloma podmiotami lokalnymi i pozalokalnymi. W świetle założeń koncepcji *new public governance*¹⁵ jest to ważne, gdyż przyczynia się do włączania mieszkańców wsi w proces tworzenia i wdrażania usług społecznych, które trudno efektywnie realizować bez dokładnego rozpoznania ich potrzeb i problemów. Włączanie mieszkańców wsi to rozpoznanie ułatwia, tym bardziej iż mogą oni dysponować wiedzą ukrytą, do której zewnętrznym obserwatorom trudno dotrzeć. Koła gospodyń wiejskich (podobnie jak inne organizacje pozarządowe) w myśl założeń *new public governance* przestają być traktowane jako tańszy (w porównaniu do sektora publicznego) wykonawca usług społecznych, a zaczynają być tym, który (w odróżnieniu od sektora gospodarczego) ma zdolność kształtowania postaw partycypacji obywatelskiej. Innymi słowy, obywatele i ich zrzeszenia stają się nie tylko odbiorcami usług społecznych stworzonych przez instytucje publiczne, ale również ich współtwórcami. Tym samym instytucje publiczne tracą monopol na tworzenie i realizację usług społecznych, nadal jednak pozostają ważnymi podmiotami w sieciach współpracy. Jak podkreśla Marek Furmankiewicz: „W koncepcji *governance* państwo traci lub świadomie rezygnuje z możliwości bezpośredniego kontrolowania wszystkich procesów w obrębie hierarchicznych

¹⁴ J. Abramowicz, A. Borowczak, I. Grabowska, Z. Polańska, Z. Popis, M. Kopczyńska, A. Krzewski, B. Ledzion, *Raport końcowy z badania pn. Określenie optymalnego modelu funkcjonowania Lokalnych Grup Działania w nowej perspektywie finansowej oraz ocena jakości i efektywności ich funkcjonowania*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2019, s. 60.

¹⁵ S.P. Osborne, Z. Radnor, K. Strokosch, *Co-production and the co-creation of value in public services: a suitable case for treatment?*, „Public Management Review” 5(18)/2016.

struktur administracyjnych na rzecz układów zdecentralizowanych – sieci powiązań, w których instytucje publiczne pozostają jednak wpływowymi podmiotami”¹⁶. W gminach wiejskich instytucje publiczne nadal są kluczowymi aktorami na scenie lokalnej, wyznaczającymi kierunki rozwoju wsi. Pojawiają się jednak nowe podmioty, które biorą udział w procesach decyzyjnych, stymulując zainteresowanie nimi mieszkańców, tworząc i realizując usługi społeczne. Takie są lokalne grupy działania – organizacje w wysokim stopniu profesjonalizowane, dysponujące bardzo dużymi budżetami, kształtujące strategie rozwoju lokalnego przy ścisłej (przynajmniej w założeniu) współpracy z mieszkańcami wsi i ich przedstawicielami. Takimi w przyszłości być może staną się niektóre z organizacji pozarządowych, zwłaszcza te profesjonalizowane.

METODOLOGIA BADAŃ

1. PYTANIA BADAWCZE ORAZ POSTAWIONE HIPOTEZY

Przedmiotem analiz podejmowanych w niniejszym artykule jest współpraca kół gospodyń wiejskich z podmiotami lokalnymi (to jest podmiotami z tej samej gminy), do których zaliczono: OSP, spółdzielnie socjalne, inne KGW, organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia i związki stowarzyszeń), instytucje publiczne (urzędy gminy, ośrodki pomocy społecznej). Analizie poddano również współpracę KGW z podmiotami usytuowanymi poza gminą, w której posiadały swoje siedziby, to jest z organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami publicznymi.

Współpraca mogła przybierać trzy formy:

- tworzenie wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym,
- wspólne dostarczanie usług w ramach działań/projektów stworzonych wyłącznie przez inny podmiot,
- wspólne tworzenie oraz dostarczanie przez KGW i inny podmiot usług w ramach realizowanych działań/projektów.

Formy te wynikały z przepisów Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Poszukiwano odpowiedzi na pytanie: z jakimi podmiotami lokalnymi KGW najczęściej podejmują współpracę i w jakiej formie? Czy współpracę podejmują również z podmiotami spoza obszaru gminy, w której posiadają swoją siedzibę?

Postawiono dwie hipotezy:

- KGW najczęściej podejmują współpracę z innymi KGW;
- najczęstszą formą współpracy KGW z podmiotami lokalnymi i pozalokalnymi jest wspólna realizacja działań/projektów, ale bez udziału KGW w ich tworzeniu.

2. METODA ORAZ TECHNIKA BADAWCZA, OPRAWOWANIE POZYSKANEGO MATERIAŁU

W badaniu wykorzystano metodę sondażową i technikę wywiadu kwestionariuszowego przeprowadzonego z reprezentantkami kół gospodyń wiejskich (ich przewodniczącymi lub osobami wskazanymi przez nie jako te, które mają pełną

¹⁶ M. Furmankiewicz, *Partnerstwa terytorialne na obszarach wiejskich w Polsce. Współzarządzanie czy ukryta dominacja sektora publicznego?*, Wydawnictwo UP we Wrocławiu, Wrocław 2018, s. 41.

wiedzę na temat działań podejmowanych przez organizację). Na podstawie pozyskanych danych stworzono kilka indeksów:

- indeks współpracy KGW z lokalnymi NGOs (IWNGOs) – zbudowano go na podstawie liczby organizacji pozarządowych z terenu gminy, z którymi KGW podejmowały współpracę w ostatnich trzech latach¹⁷;
- indeks współpracy KGW z innymi KGW z terenu gminy (IWKGW) – zbudowano go na podstawie liczby innych kół gospodyń wiejskich, z którymi badane organizacje współpracowały w ostatnich trzech latach¹⁸;
- indeks współpracy KGW z OSP (IWOSP) – zbudowano go na podstawie liczby OSP, z którymi KGW współpracowały w ostatnich trzech latach w ramach trzech typów działań;
- indeks współpracy KGW z LGD (IWLGD) – zbudowano go na podstawie liczby LGD, z którymi KGW współpracowały w ostatnich trzech latach w ramach trzech typów działań (KGW mogła współpracować tylko z jedną LGD lub w ogóle nie podejmować współpracy);
- indeks współpracy KGW ze spółdzielniami socjalnymi (IWSSOC) – zbudowano go na podstawie liczby spółdzielni socjalnych, z którymi KGW współpracowały w ostatnich trzech latach¹⁹;
- indeks współpracy KGW z lokalnymi instytucjami publicznymi (IWIP) – zbudowano go na podstawie liczby instytucji publicznych z terenu gminy, z którymi KGW współpracowały w ostatnich trzech latach²⁰;
- indeks współpracy KGW z organizacjami pozarządowymi spoza gminy (IWNGOE) – zbudowano go na podstawie liczby organizacji pozarządowych spoza gminy, z którymi KGW współpracowały w ostatnich trzech latach²¹.

17 Wskaźnik indeksu współpracy kół gospodyń wiejskich z lokalnymi NGOs (IWNGOs) stanowiła suma bezwzględnej liczby wskazanych podmiotów (w przypadku każdego z trzech rodzajów działań respondentki wskazywały od 0 do 3 podmiotów, w związku z tym zrezygnowano z przypisywania wag do odpowiedzi). Zakres punktów możliwych do uzyskania wynosił 0–9. Moc dyskryminacyjna wszystkich pozycji spełniała kryterium ($> 0,2$) i wynosiła 0,70–0,85. Potwierdzono rzetelność indeksu, wartość współczynnika *alfa* Cronbacha wynosiła 0,89.

18 W celu utworzenia indeksu, ze względu na dużą rozpiętość liczby podmiotów przy jednoczesnym niskim odsetku wskazań na więcej niż 3 podmioty, zastosowano wagi punktowe: 0 punktów w sytuacji niewskazania żadnego podmiotu współpracującego z organizacją, 1 punkt w sytuacji wskazania 1 podmiotu, 2 punkty w przypadku wskazania 2–3 podmiotów oraz 3 punkty w sytuacji wskazania większej liczby podmiotów. Wskaźnikiem indeksu była suma punktów. Zakres punktów możliwych do uzyskania wynosił 0–9. Moc dyskryminacyjna wszystkich pozycji spełniała kryterium ($> 0,2$) i wynosiła 0,53–0,74. Potwierdzono rzetelność indeksu, wartość współczynnika *alfa* Cronbacha wynosiła 0,79.

19 Ze względu na dużą rozpiętość wskazanej liczby podmiotów przy jednoczesnym niskim odsetku wskazań na więcej niż 3 podmioty w celu utworzenia indeksów IWOSP i IWSSOC zastosowano wagi punktowe: 0 punktów w sytuacji niewskazania żadnego podmiotu współpracującego z organizacją, 1 punkt w sytuacji wskazania 1 podmiotu, 2 punkty w przypadku wskazania 2–3 podmiotów oraz 3 punkty w sytuacji wskazania większej liczby podmiotów. Wskaźnikiem każdego z tych indeksów była suma punktów. W indeksie IWLGD zrezygnowano z przypisywania wag do odpowiedzi. Moc dyskryminacyjna wszystkich pozycji spełniała kryterium ($> 0,2$) i wynosiła 0,25–0,81. Potwierdzono rzetelność indeksów, wartość współczynnika *alfa* Cronbacha wynosiła dla IWOSP 0,57, dla IWLGD 0,86, dla IWSSOC 0,66.

20 W przypadku każdego z trzech rodzajów działań respondentki wskazywały od 0 do 3 podmiotów. W związku z tym zrezygnowano z przypisywania wag do odpowiedzi, wskaźnik indeksu współpracy KGW z lokalnymi instytucjami publicznymi (IWIP) stanowiła suma bezwzględnej liczby wskazanych podmiotów. Zakres punktów możliwych do uzyskania wynosił 0–9. Moc dyskryminacyjna wszystkich pozycji spełniała kryterium ($> 0,2$) i wynosiła 0,22–0,40. Potwierdzono rzetelność indeksu, wartość współczynnika *alfa* Cronbacha wynosiła 0,51.

21 W przypadku każdego z trzech rodzajów działań respondentki wskazywały od 0 do 1 podmiotu spoza gminy. W związku z tym zrezygnowano z przypisywania wag do odpowiedzi, wskaźnik indeksu współpracy KGW

Indeks współpracy KGW z instytucjami publicznymi spoza obszaru gminy (IWIFE) planowano zbudować na podstawie liczby instytucji publicznych spoza obszaru gminy, z którymi koła gospodyń wiejskich współpracowały w ostatnich trzech latach. Okazało się jednak, iż taką współpracę podejmowały tylko dwa podmioty. W związku z tym nie było możliwości jego zbudowania.

Zebrane dane poddano analizie statystycznej w programie Statistica 13. Wartości współczynnika rzetelności *alfa* Cronbacha powyżej 0,50 uznano za akceptowalne, a powyżej 0,70 za wysokie. Moc dyskryminacyjną pozycji powyżej 0,20 uznano za akceptowalną²².

Poziom zbudowanych indeksów określono poprzez przeliczenie wyniku surowego na skalę 0–100 zgodnie z poniższym wzorem:

$$WP = \frac{WS}{MAX} \times 100$$

gdzie:

WP = wynik przeliczony

WS = wynik surowy

MAX = maksymalna liczba punktów możliwa do uzyskania

Wynik przeliczony skategoryzowano według skali decylowej dzielącej wyniki na pięć równych części. Przyjęto, że przedział 0–20 to wynik bardzo niski, przedział 21–40 to wynik niski, przedział 41–60 to wynik przeciętny, przedział 61–80 to wynik wysoki, a przedział 81–100 to wynik bardzo wysoki.

3. DOBÓR I CHARAKTERYSTYKA PRÓBY

Dobór próby kół gospodyń wiejskich miał charakter warstwowy. Jednostką losowania była gmina. Ze zbioru 1559 gmin wiejskich wylosowano reprezentatywną próbę 330 gmin (przy założeniu poziomu ufności $\alpha = 0,95$ i błędu maksymalnego $p = 0,05$). Rolę warstw spełniały województwa. Aby zapewnić każdej z gmin jednakowe prawdopodobieństwo dostania się do próby, zdecydowano się na alokację proporcjonalną, czyli zadbano o to, aby w próbie odwzorowane zostały proporcje poszczególnych warstw w stosunku do liczebności populacji generalnej. Na terenie wylosowanych gmin identyfikowano KGW posiadające status stowarzyszenia dzięki zakupionej w tym celu od Głównego Urzędu Statystycznego bazie – obejmowała ona tylko te organizacje, które do publicznej wiadomości podały swój adres oraz telefon kontaktowy. Próbę konstruowano w 2018 roku – w czasie, kiedy nie funkcjonował jeszcze rejestr KGW prowadzony przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Uwagę skupiono tylko na organizacjach, które (w opinii ich przedstawicieli) podejmowały działania na rzecz

z organizacjami pozarządowymi spoza obszaru gminy (IWNGOE) stanowiła suma bezwzględnej liczby wskazanych podmiotów. Zakres punktów możliwych do uzyskania wynosił 0–2. Moc dyskryminacyjna wszystkich pozycji spełniała wymagane kryterium ($> 0,2$) i wynosiła 0,55–0,79. Potwierdzono rzetelność indeksu, wartość współczynnika *alfa* Cronbacha wynosiła 0,81.

²² E. Hornowska, *Testy psychologiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2001.

rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców gminy. Problem za Johnem Alessio określono jako „warunki, które przez jednostki lub zbiorowości są definiowane w kategoriach problemu, zostały wywołane przez co najmniej jedną społeczną przyczynę, posiadają co najmniej jedną społeczną konsekwencję i co najmniej jedno rozwiązanie”²³. Problemy te rozumiano szeroko. Do ich przykładów zaliczono zarówno bezrobocie kobiet wiejskich, przemoc domową, brak zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, jak i zanikające dziedzictwo kulturowe lub niski poziom integracji mieszkańców gminy²⁴. Podczas czterech tygodni poprzedzających właściwe badanie wykaz weryfikowano, dążąc do ustalenia liczby organizacji aktywnych w rozwiązywaniu problemów społecznych mieszkańców gminy. Z każdą organizacją próbowano się skontaktować co najmniej trzykrotnie (w różnych dniach i o różnych porach). Jeśli udało się nawiązać kontakt, respondentce zadawano pytanie, czy KGW działa na rzecz rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców gminy. W efekcie podjętych działań stworzono bazę, z której wylosowano 80 KGW do badania. Próbę uznano za reprezentatywną dla zbudowanego operatu.

Badane organizacje były usytuowane w gminach wiejskich wszystkich województw w kraju. Informacji o organizacjach udzielały respondentki w wieku 29–79 lat ($M = 55,14$, $SD = 10,95$); najczęściej były w wieku 50–59 lat (37,50 proc.) i 60–69 lat (32,50 proc.), miały wykształcenie średnie (56,25 proc.) oraz były aktywne zawodowo (60 proc.).

REZULTATY BADAŃ

W świetle przeprowadzonych badań koła gospodyń wiejskich nie tworzyły sieci współpracy z wieloma podmiotami lokalnymi.

Najczęściej współpracowały z innymi KGW – wysoki lub bardzo wysoki poziom tej współpracy cechował 26,25 proc. badanych organizacji, a poziom przeciętny – 5 proc.²⁵ Współpracy KGW z innymi organizacjami tego typu sprzyjały podobieństwo ich celów statutowych oraz liczebność – bardzo często w jednej gminie funkcjonuje kilka kół gospodyń wiejskich, co zwiększało prawdopodobieństwo znalezienia takiej, z którą ta współpraca była nawiązywana. Podejmowano ją w ramach każdej z trzech form, najchętniej w ramach projektów, do których badana KGW została zaproszona.

Rzadko natomiast współpracę nawiązywano z ochotniczymi strażami pożarnymi; wysoki i bardzo wysoki poziom tej współpracy cechował 8,75 proc. badanych KGW, a przeciętny 6,25 proc., choć wśród analizowanych podmiotów były i takie, które deklarowały, iż współpracują z kilkoma tego rodzaju organizacjami. Do preferowanych form współpracy zaliczano wspólne realizowanie projektów stworzonych przez OSP, ale również (co było nawet nieco częstsze) wspólne

²³ J. Alessio, *Social Problems and Inequality*, Routledge, London 2011.

²⁴ W badaniach uwagę skoncentrowano na organizacjach pozarządowych działających na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów społecznych ze względu na fakt, iż podejmowano w nich przede wszystkim temat innowacji społecznych i czynników wspierających ich wdrażanie, do których zaliczono współpracę organizacji z innymi podmiotami.

²⁵ Poziom niski lub bardzo niski tej współpracy cechował zatem 68,75 proc. badanych organizacji.

Tabela 1. Statystyki opisowe liczby innych KGW, z którymi badane KGW współpracowały w ostatnich 3 latach

	Inne KGW	80	1,41	2,24	0,00	9,00
	Inne KGW	80	1,69	2,28	0,00	9,00
	Inne KGW	80	1,60	2,31	0,00	9,00

n – liczebność, m – średnia, sd – odchylenie standardowe, min./maks. – minimum/maksimum

Inne KGW – inne koła gospodyń wiejskich

Źródło: opracowanie własne.

tworzenie i realizowanie projektów (zob. tab. 2). Wśród przykładów można wskazać te związane z zachowaniem dziedzictwa kulturowego oraz integracją mieszkańców gminy. Dla podejmowania tej formy współpracy znaczące mogły być również związki rodzinne przewodniczących kół i prezesów OSP. Granice między aktywnością społeczną a życiem rodzinnym bywają bowiem bardzo płynne, a zamieszkiwanie pod jednym dachem liderów organizacji sprzyja wspólnemu przygotowywaniu i wdrażaniu tego rodzaju przedsięwzięć.

Tabela 2. Statystyki opisowe liczby LGD, OSP i spółdzielni socjalnych, z którymi KGW współpracowały w ostatnich 3 latach

Typ działania	Podmiot	n	m	sd	min.	maks.
Organizacja tworzy wspólne zespoły o charakterze doradczym i inicjatywnym	LGD	80	0,29	0,46	0,00	1,00
	OSP	80	0,88	1,56	0,00	8,00
	S. SOC.	80	0,03	0,16	0,00	1,00
Organizacja wspólnie realizuje działania/projekty, ale nie uczestniczy w ich tworzeniu	LGD	80	0,30	0,46	0,00	1,00
	OSP	80	0,91	1,72	0,00	10,00
	S. SOC.	80	0,01	0,11	0,00	1,00
Organizacja współpracuje zarówno przy realizacji konkretnych działań/projektów, jak i przy ich tworzeniu	LGD	80	0,33	0,47	0,00	1,00
	OSP	80	0,95	1,65	0,00	8,00
	S. SOC.	80	0,03	0,16	0,00	1,00

n – liczebność, m – średnia, sd – odchylenie standardowe, min./maks. – minimum/maksimum

LGD – lokalne grupy działania, OSP – ochotnicze straże pożarne, S. SOC. – spółdzielnie socjalne

Źródło: opracowanie własne.

Równie często jak z OSP badane KGW podejmowały współpracę z organizacjami pozarządowymi tak zwanego nowego typu, czyli innymi niż tradycyjnie obecne na wsi (najczęstszą formą była wspólna realizacja działań/projektów stworzonych przez NGOs). Wysoki lub bardzo wysoki poziom współpracy z tymi organizacjami cechował 8,75 proc. badanych KGW, a poziom przeciętny – 3,75 proc., co oznacza, iż poziom bardzo niski lub niski tej współpracy dotyczył aż 87,5 proc. tych organizacji. Przyczyn tego stanu rzeczy można upatrywać po pierwsze w niewielkiej liczbie NGOs tak zwanego nowego typu na terenie danej gminy wiejskiej, choć wśród KGW biorących udział w badaniu znajdowały się i takie, które podejmowały współpracę z trzema tego typu podmiotami (zob. tab. 3). Po drugie, niski poziom współpracy KGW z NGOs może wynikać z różnic wewnątrz trzeciego sektora na wsi. Mianowicie w gminach wiejskich (o czym już wspomniano) można zaobserwować podział na organizacje bliższe władzom lokalnym, chociażby ze względu na rolę, jaką odgrywają w zachowaniu lokalnego dziedzictwa kulturowego i organizowaniu wydarzeń, których celem jest integracja mieszkańców (a których organizacją organy gminy są najczęściej zainteresowane, traktując je jako formę swojej promocji), i pozostałe, które mogą przegrywać z nimi konkurencję o ograniczone środki pozostające w dyspozycji samorządu. Na tym tle pojawiają się lokalne animozje, które nie sprzyjają współpracy. Po trzecie, podejmowanie współpracy może utrudniać rozbieżność celów statutowych KGW i innych organizacji pozarządowych, które funkcjonują na terenie gminy. KGW mogą je znać i nawet mieć z nimi dobre relacje, ale ich cele działania są na tyle odmienne, iż żadna forma współpracy między nimi nie jest podejmowana. Po czwarte, na współpracę między KGW a innymi organizacjami pozarządowymi może wpływać inny poziom ich profesjonalizacji. Jeśli lokalna NGO była podmiotem o dość wysokim poziomie profesjonalizacji, czego przejawem było pozyskiwanie środków na działalność i samodzielne ich rozliczanie, to partnerem do współpracy mógł stać się dla niej podmiot dysponujący zasobami ułatwiającymi merytoryczną współpracę. Koła gospodyń wiejskich są dość zróżnicowane. Są takie, które pręźnie działają, pozyskują różnego rodzaju środki na działalność, potrafią je rozliczyć, i takie, które pracują doskonale merytorycznie, ale poszukują pomocy w zarządzaniu projektem, ponieważ nie są w stanie (z różnych względów) samodzielnie sobie z nim poradzić. Nie muszą być one zapraszane do współpracy przez lokalne NGOs, zwłaszcza iż bardzo często na terenie gminy funkcjonuje kilka organizacji tego typu, a wśród nich takie, które w logice projektowej odnajdują się lepiej.

Badane KGW współpracowały co najwyżej z jedną lokalną grupą działania i spółdzielnią socjalną (zob. tab. 2), co jest całkowicie zrozumiałe, gdy ma się na uwadze, iż daną gminę wsparciem może obejmować tylko jedna LGD, a spółdzielni socjalnych na wsi funkcjonuje niewiele (ze spółdzielniami w ogóle nie współpracowało 97,5 proc. KGW biorących udział w badaniu). Co ciekawe, współpraca KGW z LGD najczęściej dotyczyła zarówno tworzenia wspólnych projektów, jak i ich realizacji. Interpretując ten wynik, należy jednak pamiętać, iż LGD są organizacją wspierającą dla wiejskich organizacji pozarządowych. W okresie 2014–2020 zapraszały je do współpracy w ramach tak zwanych projektów grantowych,

Tabela 3. Statystyki opisowe liczby organizacji pozarządowych z terenu gminy, z którymi KGW współpracowały w ostatnich 3 latach

Typ działania	Podmiot	n	m	sd	min.	maks.
Organizacja tworzy wspólne zespoły o charakterze doradczym i inicjatywnym	NGOs	80	0,39	0,80	0,00	3,00
Organizacja wspólnie realizuje działania/projekty, ale nie uczestniczy w ich tworzeniu	NGOs	79	0,57	0,84	0,00	3,00
Organizacja współpracuje zarówno przy realizacji konkretnych działań/projektów, jak i przy ich tworzeniu	NGOs	80	0,41	0,76	0,00	3,00

n – liczebność, m – średnia, sd – odchylenie standardowe, min./maks. – minimum/maksimum,

NGOs – lokalne organizacje pozarządowe

Źródło: opracowanie własne.

które polegały właśnie na tym, iż LGD pomagała tym organizacjom tworzyć i rozliczać projekty, co przez badane KGW najprawdopodobniej zostało zdefiniowane jako wspólne tworzenie i realizowanie projektu. Ponadto LGD podejmowały działania z KGW w ramach projektów własnych, przy tworzeniu zapraszały je do konsultacji, a później współpracowały z nimi przy ich realizacji, co również zostało zdefiniowane przez badane podmioty jako wspólne tworzenie i realizowanie projektów²⁶. Niemniej poziom tej współpracy był niski, a wśród KGW w ogóle nie było takich, które cechowałyby się wysokim i bardzo wysokim poziomem współpracy z LGD. Oznacza to, iż tylko niektóre z nich realizują z nimi projekty lub też mają szansę współuczestniczyć w ich tworzeniu, zdecydowana większość zdaje się po prostu wymieniać z LGD różnego rodzaju informacje.

Sieci współpracy KGW biorących udział w badaniu bardzo rzadko obejmowały lokalne instytucje publiczne. Prawie 89 proc. ich ogółu cechowało się niskim lub bardzo niskim poziomem tej współpracy. Wśród badanych w ogóle nie znalazły się organizacje, które cechowałyby jej bardzo wysoki poziom, a wysoki można przypisać jedynie 3,75 proc. badanych KGW. Jeśli współpracowano, to najczęściej w ramach projektów stworzonych przez instytucję publiczną (zob. tab. 4).

Sieci współpracy, w których uczestniczyły badane KGW, nie uwzględniały natomiast podmiotów publicznych funkcjonujących poza gminą wiejską, na obszarze której te KGW posiadały swoje siedziby. Taką współpracę zadeklarowały tylko dwie ich przedstawicielki. Uwzględniały one natomiast (choć rzadko) różnego rodzaju organizacje pozarządowe, zarówno te tradycyjne (KGW i OSP), jak i te nowsze (fundacje, stowarzyszenia i związki stowarzyszeń). Odsetek badanych KGW cechujących się wysokim i bardzo wysokim poziomem współpracy z ogółem organizacji społecznych spoza terenu gminy wynosił 8,75 proc. Współpracowano w zakresie tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym

²⁶ J. Abramowicz, A. Borowczak, I. Grabowska, Z. Polańska, Z. Popis, M. Kopczyńska, A. Krzewski, B. Ledzion, *Raport końcowy z badania...*, dz. cyt., s. 60.

Tabela 4. Statystyki opisowe liczby instytucji publicznych z terenu gminy, z którymi KGW współpracowały w ostatnich 3 latach

Rodzaj działania	n	m	sd	min.	maks.
Organizacja tworzy wspólne zespoły o charakterze doradczym i inicjatywnym	80	0,36	0,80	0,00	3,00
Organizacja wspólnie realizuje działania/projekty, ale nie uczestniczy w ich tworzeniu	80	0,60	0,84	0,00	3,00
Organizacja współpracuje zarówno przy realizacji konkretnych działań/projektów, jak i przy ich tworzeniu	80	0,46	0,76	0,00	3,00

n – liczebność, m – średnia, sd – odchylenie standardowe, min./maks. – minimum/maksimum

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5. Statystyki opisowe liczby organizacji pozarządowych spoza obszaru gminy, z którymi KGW współpracowały w ostatnich 3 latach

Rodzaj działania	n	m	sd	min.	maks.
Organizacja tworzy wspólne zespoły o charakterze doradczym i inicjatywnym	80	0,10	0,30	0,00	1,00
Organizacja wspólnie realizuje działania/projekty, ale nie uczestniczy w ich tworzeniu	79	0,06	0,25	0,00	1,00
Organizacja współpracuje zarówno przy realizacji konkretnych działań/projektów, jak i przy ich tworzeniu	80	0,10	0,30	0,00	1,00

n – liczebność, m – średnia, sd – odchylenie standardowe, min./maks. – minimum/maksimum

Źródło: opracowanie własne.

i inicjatywnym oraz realizacji i tworzenia projektów (zob. tab. 5). Liczba podmiotów spoza terenu gminy, z którymi podejmowano współpracę, wahała się od 0 do 1, co dobitnie świadczy o tym, iż sieci współpracy badanych KGW najczęściej ograniczały się do poziomu lokalnego.

ZAKOŃCZENIE

Koła gospodyń wiejskich od pokoleń realizują wiele usług dla mieszkańców wsi. Niektóre skupiają się przede wszystkim na działaniach na rzecz swoich członkiń, inne obejmują nimi również mieszkańców zmagających się z różnymi problemami społecznymi. Dostarczanie usług społecznych wymaga różnych kapitałów – ludzkiego, finansowego i społecznego. Współpraca z innymi podmiotami może ułatwiać ich pozyskiwanie i realizowanie celów, które byłoby trudno osiągnąć, gdyby działało się samemu. Przybiera ona jednak wiele form i bywa różnie rozumiana, co może prowadzić do złudnego przekonania, iż jest dość powszechna.

W świetle przeprowadzonych badań koła gospodyń wiejskich są organizacjami, które najczęściej współpracują nie podejmują. Jeśli się na nią decydują, to

najczęściej z innymi KGW (nie ma zatem podstaw do odrzucenia pierwszej z postawionych hipotez), najwyraźniej nie traktując ich jako swoich konkurentów, ale jako organizacje o dość podobnych celach działania, cechach, zmagające się z podobnymi problemami, a zatem bardzo dobrze znane. Dość obce badanym KGW okazały się organizacje pozarządowe – z nimi deklarowano podejmowanie współpracy znacznie rzadziej. Nad tym podziałem wiejskiego sektora pozarządowego rozpoczęto już pracę. Podejmują ją chociażby lokalne grupy działania, realizując projekty ukierunkowane na zwiększenie integracji liderów społecznych, usieciowienie wiejskich organizacji pozarządowych, również za pomocą stymulowania ich kontaktów z organizacjami pozalokalnymi (co zresztą jest jednym z ważniejszych celów tak zwanych projektów współpracy). Poziom współpracy badanych KGW z organizacjami pozarządowymi różnego typu spoza gminy (KGW, OSP i pozostałymi) nie okazał się dramatycznie niższy w porównaniu do poziomu współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi. Bardzo niski jest natomiast stopień ich współpracy z instytucjami publicznymi. Relacje między nimi polegają przede wszystkim na wymianie informacji i przekazywaniu zasobów. Najwyraźniej te instytucje nadal są postrzegane poprzez pryzmat ich dostarczycieli, a nie podmiotów, z którymi prowadzi się dyskusje na temat możliwości działania, wspólnie ustala cele i dzieli problemami wynikającymi z ich realizacji. Pod tym względem większy potencjał współpracy koła gospodyń wiejskich mają z OSP, ponieważ właśnie z nimi (w świetle deklaracji ich przedstawicieli) podejmowały współpracę przy tworzeniu i realizacji projektów, choć jej poziom był zaskakująco niski. Preferowaną formą współpracy z różnymi podmiotami okazało się wspólne realizowanie projektu, ale bez udziału w jego tworzeniu (w związku z czym nie było podstaw do odrzucenia drugiej z postawionych hipotez), co sugeruje, iż jest ona podejmowana z inicjatywy podmiotów innych niż KGW.

Ograniczony potencjał kół gospodyń wiejskich w zakresie podejmowania współpracy z innymi podmiotami nie sprzyja więc zwiększeniu ich znaczenia w tworzeniu i realizacji usług społecznych na wsi. Podejmowanie współpracy tylko na poziomie lokalnym ogranicza pozyskiwanie kapitałów finansowego, ludzkiego i społecznego od instytucji i organizacji ulokowanych poza obszarem gminy wiejskiej, co tym bardziej petryfikuje relacje między lokalnymi podmiotami i utrudnia zmianę obecnej tam kultury współpracy.

BIBLIOGRAFIA

Abramowicz, Joanna, Anna Borowczak, Izabela Grabowska, Zofia Polańska, Zuzanna Popis, Marta Kopczyńska, Andrzej Krzewski, Bartosz Ledzion. *Raport końcowy z badania pn. Określenie optymalnego modelu funkcjonowania Lokalnych Grup Działania w nowej perspektywie finansowej oraz ocena jakości i efektywności ich funkcjonowania*. Warszawa: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2019.

Adamiak, Piotr, Zofia Dworakowska, Jan Herbst, Jadwiga Przewłocka. *Współpraca w obszarze kultury – samorządy, publiczne instytucje kultury, organizacje pozarządowe*. Warszawa: Stowarzyszenie Klon/Jawor, 2013.

Alessio, John. *Social Problems and Inequality*. London: Routledge, 2011.

- Biejat, Magda, Katarzyna Wójcikowska. „O roli tradycji we współczesnej działalności kół gospodyń wiejskich”. *Więś i Rolnictwo* 1.2., 166.2 (2015).
- Charycka, Beata, Marta Gumkowska. *Kondycja organizacji pozarządowych 2018*. Warszawa: Stowarzyszenie Klon/Jawor, 2019.
- Charycka, Beata, Marta Gumkowska, Magdalena Arczewska, oprac., *Oblicza lokalności. Organizacje pozarządowe na wsi*. Warszawa: Stowarzyszenie Klon/Jawor, 2020.
- Charycka, Beata, Marta Gumkowska, Magdalena Arczewska, oprac., *ZaTRUDnienie. Problemy personelu organizacji pozarządowych z perspektywy pracowniczej*. Warszawa: Stowarzyszenie Klon/Jawor, 2020.
- Chmielewska, Barbara. „Kierunki aktywności Kół Gospodyń Wiejskich na przykładzie województwa mazowieckiego”. *Zagadnienia Doradztwa Rolniczego* 103, 1 (2021).
- Dudkiewicz, Magdalena, Grzegorz Makowski. *Współpraca między organizacjami pozarządowymi i administracją samorządową. Problemy, wyzwania i rekomendacje*. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych, 2011.
- Furmankiewicz, Marek. *Partnerstwa terytorialne na obszarach wiejskich w Polsce. Współzarządzanie czy ukryta dominacja sektora publicznego?*. Wrocław: Wydawnictwo UP we Wrocławiu, 2018.
- Goszczyński, Wojciech, Ryszard Kamiński, Wojciech Knieć. *Dylemat linoskoczka, czyli o profesjonalizacji, autentyczności i perspektywach rozwoju organizacji pozarządowych na wsi i w małych miastach*. Toruń–Warszawa: Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich, 2013.
- Hornowska, Elżbieta. *Testy psychologiczne. Teoria i praktyka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, 2001.
- Matysiak, Ilona. „Koła gospodyń wiejskich we współczesnych społecznościach lokalnych – próba diagnozy”. W: *Społeczności lokalne wobec wyzwań współczesności*, red. Tomasz Herudziński, Piotr Swacha. Warszawa: Wydawnictwo SGGW, 2016.
- Osborne, Stephen P., Zoe Radnor, Kirsty Strokosch. „Co-production and the co-creation of value in public services: a suitable case for treatment?”. *Public Management Review* 18, 5 (2016).
- Sawicka, Janina. „Koła gospodyń wiejskich jako społeczno-zawodowa organizacja kobiet”. *Więś i Rolnictwo* 91, 2 (1996).

Data wpłynięcia: 2 sierpnia 2021 r. Data zatwierdzenia do druku: 22 października 2021 r.

RURAL WOMEN ASSOCIATIONS AND THEIR COOPERATION NETWORKS

The social activity of women living in rural areas is highly diversified and includes, for example, Rural Women Associations (RWAs), traditional organisations historically embedded in the Polish countryside. Having served their local rural populations for ages, they have always been in need of a diversified capital. Its acquisition can be facilitated through different entities, with cooperation taking a variety of forms and definitions. My analysis focuses on RWAs' partnerships

with local and external organisations located outside their commune (in Polish: *gmina*). What local entities do RWAs engage in cooperation with most frequently and in what form? Do they cooperate with entities from outside their commune? The RWAs included in my study tended to collaborate mostly with other RWAs and, much less frequently, with non-governmental organisations (NGOs) of the new type, Volunteer Fire Brigades (VFBs), and Local Action Groups (LAGs). They did not engage in collaboration with social cooperatives and only rarely worked with local or external public institutions and NGOs from other areas than their *gmina*. Joint implementation of projects proved to be the preferred form; however, RWAs were not included in the project preparation. Given their limited potential in establishing cooperation with other entities, the role of RWAs in the creation and implementation of social services in rural areas remains largely limited. With cooperation reduced almost exclusively to the local level, the acquisition of the financial, human, and social capital from institutions and organisations located outside rural areas is diminished, petrifying the local relationships and preventing change in the culture of cooperation.

SŁOWA KLUCZOWE: koła gospodyń wiejskich, sieci współpracy, formy współpracy, *new public governance*

KEY WORDS: Rural Women Associations (RWAs), cooperation networks, forms of cooperation, new public governance